

İş Makineleri

Bir sabah dayanılmaz bir gürültü ve müthiş bir sarsıntı ile uyanıp yatağınızdan fırladığınızı düşünün. Deprem olduğunu zannediyorsunuz. Aslına bakarsanız, deprem anlarında pencereye koşmak güvenli bir hareket değil. Ama endişelenmeyin; hâlâ bir düşün içindesiniz...

Bir de pencereden dışarı bakıyorsunuz ki, kentteki bütün binalar harekete geçmiş; tekerleklerin, paletlerin üzerinde biryerlere gidiyor. Bu inanılmaz manzara karşısında donakalıyorsunuz. Nasıl bir güç bütün şehri yerinden kaldırıp gezintiye çıkarabilir ki?

Düşler aleminden çıkıp, yaşadığımız dünyaya geri dönelim. Sabah, gürültü ve sarsıntıyla uyandığınızda, şehri yerinden alıp götüren değilse de, parça parça yerine yerleştiren tekerlekler ve paletlerle karşılaşabiliriz. Sokağın karşısındaki bina inşaatının temel çukurunu kazın ekskavatör ya da, çimentoyu getiren kamyon olabilir bu.

Belki de, bir greyder yolu düzeltiyor ya da bir loder, yani bir yükleyici hafriyatı kaldırıyor.

Çoğumuz, tarihi çok eskilere dayanan kentlerin, eski binalarının arasında yaşamıyoruz. Görebildiğimiz evlerin, apartmanların, hastanelerin, okulların yaşı 10-20'den fazla değildir. Hele bir uydukentte oturuyorsak, gözümüzün alabildiği tüm binaların geçmişi en çok 5 yıl önceye dayanıyordur. Peki tüm bu binalar nereden geldi?

Masalda, Alaaddin'in sihirli lambasından çıkan cin bir sarayın yerini değiştirebiliyordu. Cinlerin yaşamadığı dünyamızda, evleri okulları, kullandıkları makinelerle insanlar getiriyor. Bütün bütün değilse de, parça parça... Dağlardan taşları ve madenleri çıkarıp yaşadığımız yerlere taşıyor ve binaları yapıyorlar. Sadece binaları değil; dev barajları, uçsuz bucaksız yolları, fabrikaları ve havaalanlarını da...

Kentimizin son 5-10 yılı filme alınmış olsaydı ve biz bunu hızlandırılmış olarak izleseydik, bütün dev binaların nasıl da tekerlek ve paletlerin üzerinde geliverdiğini görürdük. Bu, bir bakıma, yazının başında bahsettiğimiz düşü tersten izlemek gibidir. Ve gerçekte de, şu anda bile dünya üzerinde, on binlerce, milyonlarca iş makinesi, binaları, barajları kentlerin yerlerine taşıyor.

Mısır'ın en büyük piramiti olan Keops, 2 500 000 metreküp kumtaşından yapılmıştır. Bugün, bu miktardan daha fazla beton kullanarak ve çok daha fazla toprak kazarak dev barajlar yapabiliyoruz. Elbette, çok güçlü, çok büyük kepçeler ve dev kamyonlar kullanarak... Dünya'nın en büyük kepçeli kazıcısı olan Big Muskie, 300 ton toprak kaldıracı bir kepçeye sahip. Bugüne kadar yapılmış en büyük kamyon Terex Titan da 350 ton toprak taşıyabilen gerçek bir azman. Dev bir filin 10 ton geldiğini düşünürsek, Big Muskie'nin 30 fili kaldırıp Terex Titan'ın sırtına yükleyebileceğini hesaplayabiliriz.

Yollarda gördüğümüz iş makineleri bu kadar güçlü değiller. Yine de, 1-2 file denk gelen yük taşıyabilen bir kamyonun birkaç dakika içinde dolup yola koyulmasını siz de seyredebilirsiniz. Bir inşaat çalışması veya yol kazısını izleyin. Değişik türden iş makinelerinin her birinin, farklı işleri nasıl da inanılmaz bir beceri ve zerafetle, hızla bitiriverdiğine tanık olun.

Bugün yaygın olarak yeğlenen makineler, küçük, hafif, becerikli, birden fazla görevi yerine getirebilecek yetenekte olanlar. Bir makinenin

ön tarafında loder, arka tarafında ekskavatör kepçesi bulunabiliyor. Yine de her bir makinenin yetenekleri birbirinden farklı. Gelin bu makinelerden en sık rastlanan birkaçını yakından tanıyalım.

Yüklemek, Kazmak, Sürüklemek

Ellerimizi ve kollarımızı kullanarak, buldozerleri, ekskavatörleri, loderleri taklit edebiliriz. Hatta bundan neden güzel bir oyun uydurmayalım?... İş makinelerini inceleyince, hareketlerinin ne kadar kolay taklit edilebildiğini göreceksiniz. Onları kolaylıkla taklit edebiliyoruz, çünkü aslında onlar bizi taklit ediyor. İş makineleri, dizel motoru takılmış birer köstebek, fil, gergedan ya da insanoğludurlar. Dizel motorları yokken, bu işleri zaten filler, atlar, develer yapıyordu. Ondan da önce, insanoğlunun kendisi. Bugün de olduğu gibi kazma ve kürekle, hatta başlarda doğrudan doğruya parmak ve avuçlarıyla...

Kepçelerin avuçlarımızı, güçlü greyder kollarının kemiklerimizi, hidrolik pistonların da kaslarımızı taklit ettiği dikkatinizi çekti mi? Pistonlar, içlerine yağ pompalanarak uzatılır ve kısaltılırlar. Aynı kaslarımızın yaptığı gibi...

İnsan karakterlerini en çok andıran iş makinesi kuşkusuz ekskavatör. Kocaman, uzun bir kolu, kolunun ucunda da avucu olan makinelerden bahsediyoruz. Kollarını çukura daldırıp, avuçladıkları toprağı çıkarırlarken, kumsalda çukur kazan bir insana benzemezler mi? Avuçlarının ucunda, daha doğrusu, kepçelerinin ağzında, parmaklarının da olması cabası. Kumu avucumuzun iç kenarıyla kazmaya kalkışırsak zorlanırız. Oysa, bitleştirilmiş parmak uçlarımızı kuma daldırmak daha kolay değil mi?

Ekskavatörler, aşağı doğru kazmaya yatkındırlar. Yol düzeltmek veya bir tümseği kaldırmaktan çok, temel çukuru kazmakta

kullanılırlar. En çok sevdikleri iş ise, boru döşemek için kanal kazma görevidir. Kanalin genişliği kepçenin genişliğine denk olursa, kepçeyi daldıra çıkara, bir çizgi boyunca, ilerleyip, kilometrelerce kanalı bir çırpıda açabilirler.

Eskavatörlerin avuçları genellikle içe dönüktür. Bu duruşlarıyla, bir yükü iten, sürükleyen, deviren değil; kaldıran, çeken bir insan kolunu andırırlar. Bu hareket biçimiyle, sanki, bir yere tutunup, kendilerini kaldırmaları mümkündür. Bir başka deyişle, barfiks çekebilecek gibidirler. Yapılış nedenleri bu olmasa da...

Loder, buldozer veya greyderler ise, çekip kaldırmaktan çok itmeye, sürüklemeye yatkındırlar.

Loder için durum biraz farklı tabii... İş yüklemeye olan bu araç, bir dozer gibi sürüklediği yükü dev kepçesiyle avuçlayıp havaya kaldırabilir, bir kamyonun kasasına boşaltabilir. Çalışma biçimiye ekskavatörünkünden biraz farklı. Yine bir benzetme yapacak olursak, ağır bir bavulu kaldırabilecek, barfiks çekebilecek bir ekskavatör kolundan farklı olarak, daha çok halter kaldırabilecek bir kol ve avuç yapısına sahiptir.

İki avucunuzla kum taşıdığınızda, loder hareketi yapmış olursunuz. Ama, kumu yerden kazıp kaldırdığınızı değil, bitleştirilmiş avucunuzla küçük bir kum tümseğini "yüklediğinizi" düşünün...

Buldozere gelince, bu araçlar, yükü yerden kaldıramazlar ama dev kayaları, toprak yığınlarını başarıyla sürüklerler. Sanki dünyayı önüne katıp sürükleyecekmiş gibi olan bu makineler, gergedanlara yaban domuzlarına veya boğalara benzerler. İnatçı ve kabadırlar. Bozuk bir arazinin düzeltilmesi gerektiğinde ilk işe koşulacak makineler bunlardır.

Bir çamaşır makinesini sürükleyip hareket ettirirken buldozerlik yapmış sayılabiliriz. Ya da, daha iyi bir benzetmeyle, masanın üzerindeki

kitapları avuçlarımızın içiyle ittiğimizi düşünebiliriz. Keşke, buldozere insan davranış biçimlerini taklit ettirebilseydik. Bir boldozeri kepçesinin üzerine kaldırıp şınav çektiirmek kimsenin aklına gelmemiştir ama, neden olmasın...

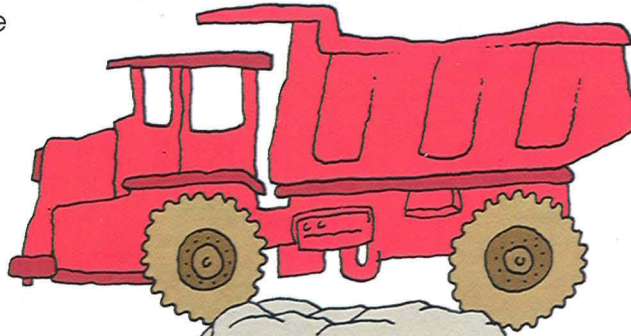
Greyderler de buldozerlerin yakın akrabaları. Onların kepçeleri önlerinde değil, karınlarının altında. Bir buldozerin kabasını düzelttiği araziden greyder geçirerek epey düz bir yol elde

edebiliriz. Greyderler avuçlarının iç kenarını kullanırlar desek yalan olmaz. Tümsekli bir kum yüzeyini düzeltmemiz gerekse, biz de greyderlerin yaptığı gibi avucumuzu gerip, serçe parmağımız altta kalacak biçimde

yüzeyde gezdirir, tümsekleri yayarız.

Unutmayalım ki, greyderlerin kepçesi karın hizalarında. Bir çift greyderi ayağa kaldırabilseydik, bir masayı, karşılıklı kenarlarından tutup taşıyabilirlerdi. Aynı, masa taşırken bizim yaptığımız gibi...

Tüm bunlara bakılırsa, iş makineleriyle ilginç bir sirk kurulabilir. Aslına bakarsanız, olağan inşaat ve yol çalışmaları da başlı başına eğlenceli birer gösteri. Bu gösteri kentin bir ucundan diğerine giderken, her an sizin sokağınızdan da bir sirk geçebilir.

Özgür Kurtuluş
Resimleme:
Yiğit Özgür